

HET VERHAAL ACHTER HET BEELD

Historisch onderzoek naar de beeldende kunsten

Namen van kunstenaars associëren we nagenoeg onmiddellijk met hun kunstproductie. We staan er evenwel zelden of nooit bij stil dat er daarnaast heel wat documenten bestaan die gerelateerd zijn aan de totstandkoming van die kunstwerken, zoals ontwerpschetsen, drukproeven, briefwisseling, subsidiedossiers, draaiboeken, notities, enzovoort. Archiefbank Vlaanderen presenteert enkele interessante kunstarchieven per provincie die verder onderzocht kunnen worden door heemkundigen of die als inspiratiebron voor valorisatie van kunsterfgoed kunnen dienen.

KUNSTDATABANK

Archiefbank Vlaanderen startte in 2015 met een campagne rond de archieven van beeldende kunstenaars, in samenwerking met onder meer PACKED – TRACKS. Er werd gefocust op de prospectie en registratie van deze archieven, alsook op de sensibilisering van kunstenaars, kunstenaarscollectieven, musea en kunstverenigingen over de waarde van deze archieven.

In het totaal werden al 393 archieven van vooral schilders, beeldhouwers, fotografen en musea zichtbaar in de kunstdatabank op www.archiefbank.be, waaronder de archieven van grote namen als James Ensor en Panamarenko, maar ook van minder bekende kunstenaars. De archieven die werden geregistreerd, zijn voornamelijk bewaard in professionele bewaarinstellingen (onder andere Letterenhuis, Archief voor Hedendaagse Kunst, landelijke en lokale kunstmusea, stads- en gemeentearchieven, enzovoort) of bij kunststichtingen, kunstkringen en kunstacademici. Enkele bijzondere archieven werden per toeval ontdekt bij lokale heemkundige verenigingen, wat doet vermoeden dat er nog meer kunstgerelateerde archieven verborgen zitten in de collecties van heemkundige kringen. Idealiter worden deze als apart archiefbe-

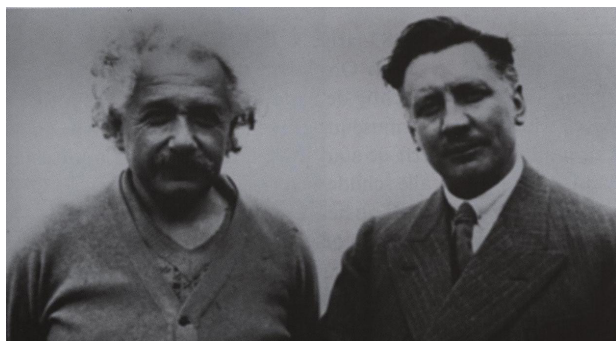
stand beschreven onder de heemkundige collectie in Archiefbank om ze meer zichtbaarheid te geven.

Hieronder worden per provincie enkele bijzondere vondsten in de kijker gezet die niet bewaard zijn bij heemkundige kringen. De archieven en collecties zijn een mogelijke bron voor het schrijven van een biografie van een kunstenaar of de geschiedenis van een vereniging. Of het zijn aanknopingspunten voor onderzoek naar realisaties, relaties en kunstenaarsnetwerken in de eigen streek.

Onderzoek naar en valorisatie van kunstarchieven kunnen soms een uitdaging zijn. Families hebben namelijk vaak een sterke emotionele band met het archief. Ze zullen uit trots misschien het onderzoek toejuichen en de nalatenschap zo ruim mogelijk openstellen, maar daardoor kan het moeilijk worden om een genuanceerd verhaal te brengen zonder deze trots te schaden. Bij de voorbereiding van publicaties en tentoonstellingen is er verder extra aandacht nodig voor het respecteren van de auteursrechten en portretrechten. De kunstarchieven lenen zich bij uitstek voor het brengen van een beeldend verhaal, maar leg afspraken met betrokkenen schriftelijk vast. Noteer daarbij duidelijk hoe en waar de afbeelding zal gebruikt of verspreid worden. Het kan ook zijn dat er een vergoeding wordt gevraagd voor het gebruik van afbeeldingen. Al bij al is het daarom eenvoudiger om te werken rond overleden personen.

WEST-VLAANDEREN

Archiefstukken van Alfons Blomme. 1889-23/12/1972. In Archiefbank Vlaanderen Record no. 13949. (http://www.archiefbank.be/dlnk/AE_13949)

Alfons Blomme en Albert Einstein, s.d. (bron: Merkwaardige figuren in West-Vlaanderen: opmerkelijke mensen na de Grote Oorlog, Ieper, 2014, 87).

Kunstschilder en beeldhouwer Alfons Blomme (1889-1972) bezocht de kunstacademies in zijn geboorteplaats Roeselare en in Brussel. Zijn schilderijstijl sluit aan bij de art nouveau en het neo-impressionisme. Via het werk van Emile Claus kwam hij tot een eigen pointillistische techniek, waarbij kleurvlakken met grote strepen en stippen worden ingevuld. Dit kreeg later de naam 'blommisme'. In de Eerste Wereldoorlog verbleef Blomme in Renesse in Nederland. Na zijn terugkeer won hij in 1920 de Grote Prijs van Rome. Hij reisde veel en maakte veel landschappen en stadsgezichten, en beeldhouwde ook. Vanwege zijn huwelijk met Kaatje de Feijter in 1929 verliet hij Brussel en vestigde zich in De Haan, waar hij in contact kwam met Albert Einstein. Van 1935 tot 1940 was Blomme directeur en mede(her) oprichter van de kunstacademie van Oostende. Het archief dat bewaard is in het Letterenhuis, bevat briefwisseling met onder andere Gustaaf Sorel, medestichter van de kunstacademie van Oostende.

In 1972 werd het Alfons Blomme Museum opgericht door de stad Roeselare, dat in 2008 omgedoopt werd tot Galerij Alfons Blomme. Het stadsarchief Roeselare, de Oostendse Kunstacademie of MuZEE bewaren wellicht aanvullend materiaal om het verhaal van Blomme te reconstrueren. In de jaren 1980 schreef de Nieuwe stichting Alfons Blomme (Roeselare) reeds enkele biografische publicaties. Deze kunnen verder uitgediept worden op het vlak van zijn relaties met andere kunstenaars in Oostende.

Archief Johan Van Geluwe. 1907-2012. In Archiefbank Vlaanderen Record no. 7076. (http://www.archiefbank.be/dlnk/AE_7076) en Johan Van Geluwes archief MOM - Museum of Museums. 1924-2015. In Archiefbank Vlaanderen Record no. 10406. (http://www.archiefbank.be/dlnk/AE_10406)

Het stadsarchief van Waregem bewaart een collectie die samengesteld werd door architect-kunstenaar Johan Van Geluwe (°1929). Van Geluwe werd geboren in Waregem en studeerde in 1953 af als architect aan het Sint-Lucasinstituut in Gent. Van 1974 tot 1994 was hij docent architectonisch ontwerpen aan het Hoger Architectuurinstituut Sint-Lucas in Gent. Als zelfverklaarde ARTchitect behoort de kunstenaar al decennialang tot de absolute Belgische top in beeldende kunst. Bekend zijn de diareeks van opvallende volkstuintjes Hofjes van Eden, 's werelds meest omvattende museum The Museum of Museums en zijn mail-art. Hij is een conceptueel kunstenaar die verzamelen en ordenen beschouwt als een volwaardige artistieke praktijk. Met zijn werk tart hij de conventies en de stereotypen van de wereld van de beeldende kunsten. Hij wil relativiseren, de bestaande kunstwereld doorprikken en de clichématige benadering van kunst in vraag stellen. Zijn ideeën geeft hij vorm door de creatie van imaginaire kunstinstellingen.

Sinds 1969 is Johan Van Geluwe directeur van de fictieve/echte instellingen A.R.T. (Art Recycling Terminal) en M.A.O. (Multinational Art Office), en is hij directeur-conservator en archivaris van 's werelds meest omvattende museum M.O.M. (The Museum of Museums), waar hij ook de enige verbonden kunstenaar is. Vanaf 1974 is het oeuvre van Johan Van Geluwe wereldwijd gepresenteerd in talrijke tentoonstellingen. Hij ontving de Staatsprijs voor Beeldende Kunst van de Vlaamse Gemeenschap (1991), de Plantin-Moretusprijs (2005) en was zichtbaar op de overzichtstentoonstelling Visionair België (175 jaar België) in het Paleis voor Schone Kunsten Bozar in Brussel.

Van Geluwe als persoon kan onder de loep genomen worden vanuit verschillende perspectieven: zijn werk, zijn achtergrond of zijn netwerk. Naast de bestanden in het stadsarchief, waarin ook persoonlijk archief van vader Jozef Van Geluwe zit, is er in het ADVN materiaal uit 1950 bewaard wat meer achtergrond kan bieden.

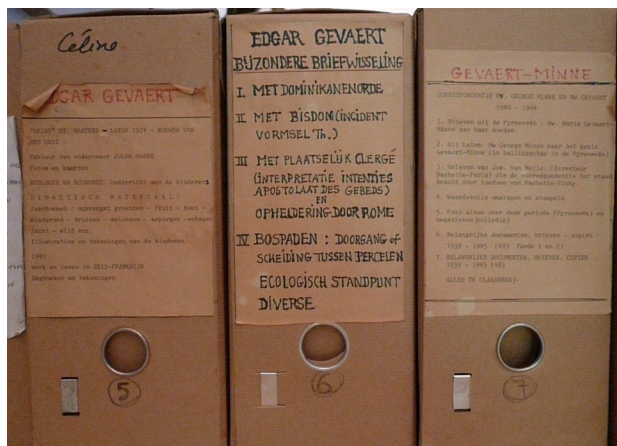
OOST-VLAANDEREN

Archief van Geo Verbanck. 20ste eeuw. In Archiefbank Vlaanderen Record no. 15351. (http://www.archiefbank.be/dlnk/AE_15351)

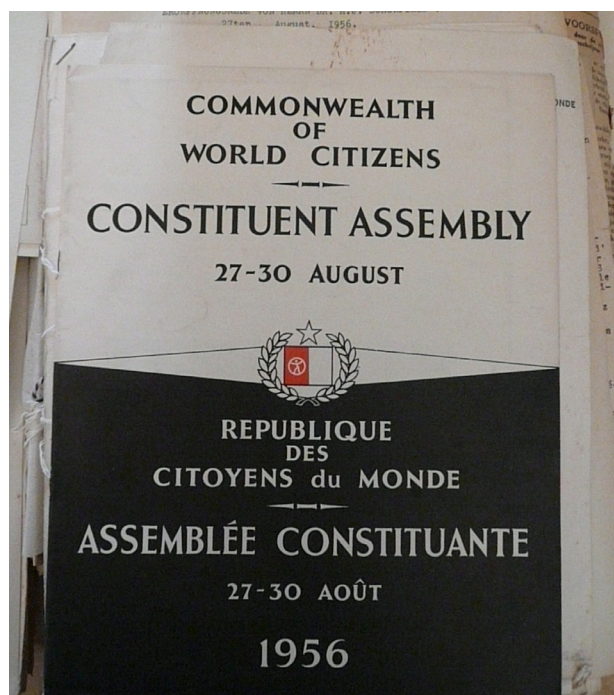
Beeldhouwer Geo (Georges) Verbanck (1881-1961), geboren in Gent, studeerde aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten in Gent en Brussel. Hij was leerling van de Gentse beeldhouwer Aloïs de Beule, van wie erfgoed bewaard is bij de Heem- en Oudheidkundige Kring van Zele, en bevriend met architect Valentin Vaerwyck. Tijdens het interbellum doceerde hij beeldhouwkunst aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Dendermonde en daarna aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Gent. Hij maakte grafmonumenten, medailles, munten, bustes en tekeningen. Hij realiseerde ook bas-reliëfs voor openbare gebouwen. Zijn bekendste werk is wellicht het monument ter ere van de gebroeders Van Eyck nabij de Sint-Baafskathedraal van Gent.

Sinds 2007 is de Stichting Geo Verbanck actief, die de nalatenschap van de beeldende kunstenaar verzamelt, bewaart en wil valoriseren. Dit opent mogelijkheden tot samenwerking om de aspecten van Verbanck zijn rijke historie tot leven te wekken.

Collectie Documentatie- en Archiefcentrum voor Kunst en Heemkennis, Sint-Martens-Latem. 1987-heden. In Archiefbank Vlaanderen [online]. Record no. 15019. (http://www.archiefbank.be/dlnk/AE_15019) en Collectie Gemeentelijk Museum Gevaert-Minne, Sint-Martens-Latem. 20ste eeuw. In Archiefbank Vlaanderen [online]. [cited 2015-08-28]. Record no. 15021. http://www.archiefbank.be/dlnk/AE_15021

Dozen uit het archief van Edgar Gevaert bewaard in Documentatie- en Archiefcentrum voor Kunst en Heemkennis, Sint-Martens-Latem, 2014.

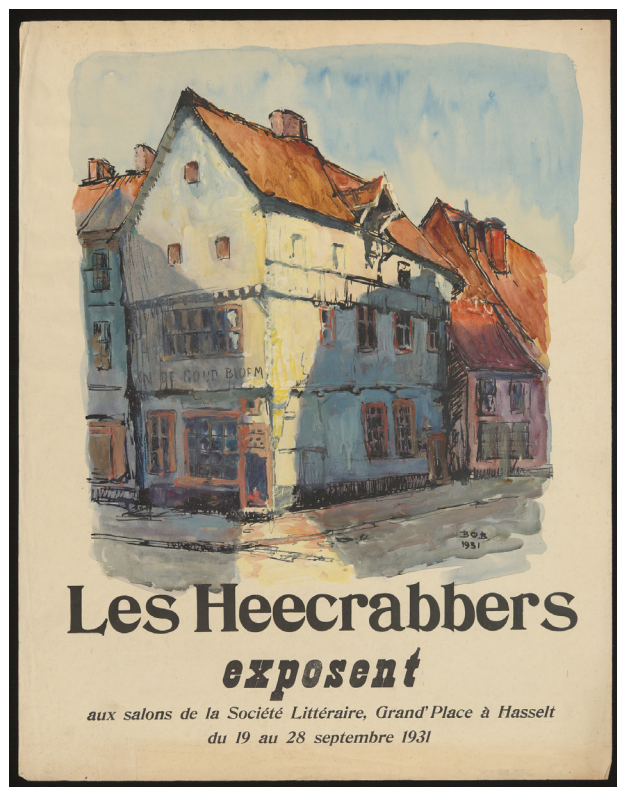
Stukken betreffende de oprichting van de Commonwealth of World Citizens, 1956. (Documentatie- en Archiefcentrum voor Kunst en Heemkennis, Sint-Martens-Latem)

Kunstschilder Edgar Gevaert (1891-1965) kwam tijdens de Eerste Wereldoorlog in Wales in contact met enkele Latemse kunstenaars onder wie Valerius De Saedeleer en Gustave van de Woestyne. Hij vestigde zich na de Eerste Wereldoorlog in Sint-Martens-Latem met Marie Minne, dochter van de beeldhouwer George Minne. Aanvankelijk schilderde Gevaert in een impressionistisch-luministische stijl, maar na de oorlog richtte hij zich op het symbolisme en kwam het thema vrede steeds terug als onderwerp in zijn werken. Na de Tweede Wereldoorlog werd zijn oeuvre meer religieus geïnspireerd. Hij schreef ook gedichten en muziek.

Gevaert was een pacifist die zich inzette in de internationale beweging voor een wereldregering als alternatief voor de Verenigde Naties. Hij ontmoette Albert Einstein, l'Abbé Pierre en Thomas Mann. Hij richtte Partij Universele Volk op en stelde zich in 1954 en 1958 kandidaat voor de verkiezingen, maar werd niet verkozen. De familie startte de LIMA-fabriek op die biologische voeding en natuurvoeding produceerde. Een deel van het familiearchief van Edgar Gevaert wordt bewaard in het Documentatie- en Archiefcentrum voor Kunst en Heemkennis van Sint-Martens-Latem. In het museum Gevaert-Minne zijn brieven en tijdschriften te bewonderen in de voormalige woonkamer van het gezin. Gevaert als persoon werd nog niet uitvoerig onderzocht.

LIMBURG

Archief van Cercle Artistique Indépendant Heecrabbers Hasselt (alias kunstkring De Heecrabbers). 1928-1945. In Archiefbank Vlaanderen Record no. 14486. (http://www.archiefbank.be/dlnk/AE_14486)

Affiche 'Les Heecrabbers exposent aux salons de la Société Littéraire' van Bob Gérard, 1931 (Stadsmus Hasselt, inv.nr. 2014.0337)

De leden van de kunstkring Heecrabbers waren onder meer de Hasseltse kunstenaars Paul Hermans, Arthur Erarts, Paul Bamps, Judith Crollen, Jef Van Brabant en verder ook Marcelle Severy en John Gerard. De kunstkring was in het begin vooral een Franstalige aangelegenheid maar dat veranderde rond 1937. Toen werden enkel nog Limburgers toegelaten. De groep stelde regelmatig tentoon: in 1932, 1933 en 1934 in de salons van de Société Littéraire Grand'Place à Hasselt en in 1937 in het Hooghuis in Hasselt. Het buitenverblijf 'De Heecrabbers' langs de Borggravevijversstraat deed dienst als lokaal van deze groep kunstenaars die op de heide ging schilderen.

Het archief dat bewaard is in het Emile Van Doremuseum in Genk gaat terug tot 1928 en bevat ongeveer één strekkende meter brieven, verslagen en foto's waaruit het verhaal van de vereniging kan

worden gedistilleerd. Verder kan het archief in een ruimer kader bekeken worden in een onderzoek naar de landschapsschilders in de Kempen in het begin van de twintigste eeuw. Het archief van Emile Van Doren en de collectie van het Emile Van Doren-museum kunnen daarvoor gebruikt worden.

Archief van de Koninklijke Kunstkring Heikracht Neerpelt. 1933-2004. In Archiefbank Vlaanderen Record no. 10106. (http://www.archiefbank.be/dlnk/AE_10106)

Zes archiefdozen gevuld met materiaal van de Koninklijke Kunstkring Heikracht Neerpelt worden bewaard in de Provinciale Bibliotheek Limburg. De kunstkring, die overigens nog actief is, droeg stukken over die teruggaan tot 1933. De kring werd gesticht in 1929, maar verder is er geen informatie beschikbaar over de precieze inhoud van de dozen en de geschiedenis van de kring.

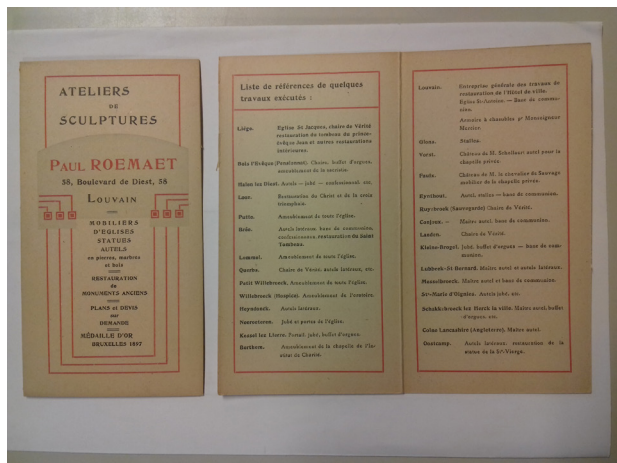
VLAAMS-BRABANT

Archief Pierre Flouquet. 1913-1968. In Archiefbank Vlaanderen Record no. 15585. (http://www.archiefbank.be/dlnk/AE_15585)

Pierre Flouquet (1900-1967) was schilder en dichter van opleiding. Hij werd vooral bekend als een van de stuwende krachten in de wereld van architectuurpublicaties. Tussen 1920 en 1970 was hij actief in verschillende architectuurtijdschriften en maakte als redacteur en criticus de Moderne Beweging bekend bij een breed publiek. Tijdens zijn opleiding aan de Brusselse Academie voor Schone Kunsten (1914) en in de jaren na de Eerste Wereldoorlog illustreerde hij onder andere de tijdschriften Au Volant en Le Geste en exposeerde hij in het avant-gardecentrum Le Centre d'Art. Terug in Brussel na zijn militaire dienst in Frankrijk was hij medeoprichter van het weekblad 7Arts, waaraan hij als redacteur en illustrator meewerkte. Zijn tekeningen tonen een sterke invloed van het kubisme en het futurisme. In 1928 behoorde hij samen met Bourgeois en Huib Hoste tot de Belgische oprichters van het Congrès Internationaux d'Architecture Moderne, dat geplande steden propageerde. Rond die tijd evolueerden zijn schilderijen naar figuratief expressionisme, waarna hij ophield met schilderen. Hij werd hoofdredacteur van het tijdschrift Bâtir en was één van de belangrijkste redacteurs, soms onder pseudoniemen. Later was hij hoofdredacteur van de architectuurbladen Reconstruction, Chantiers en Bruxelles 55.

Het archief van Flouquet dat bewaard wordt in de Archives et Musée de la Littérature in Brussel omvat 13 strekkende meter, waaronder een uitgebreide reeks briefwisseling. Het leent zich daardoor uitstekend voor verder uitdieping van het leven en netwerk van de kunstenaar.

Archief Paul Roemaet. 1892-1958 . In Archiefbank Vlaanderen Record no . 917. (http://www.archiefbank.be/dlnk/AE_917)

Reclameprospectus van Ateliers de Sculpture Paul Roemaet, s.d. (KADOC-KU Leuven, BE/942855/523/3.8)

Presentatietekening van Paul Roemaet voor een altaar in Sint-Remigiuskerk Haacht, s.d. (KADOC-KU Leuven, BE/942855/523/1.12)

Beeldhouwer Paul Roemaet (1865-1938), afkomstig uit Geraardsbergen, kwam als tienjarige wees terecht in het Sint-Jozefsinstituut te Sint-Denijs-Westrem bij Gent. Daar kwam hij in contact met de kunstenaarskolonie ontstaan rond het landgoed van de ultramontaanse textiel-industrieel Joseph de Hemptinne. Als beeldhouwer werd hij opgeleid in het atelier van de gebroeders Blanchaert. In 1887 vestigde hij zich te Leuven waar hij, na een verblijf in het buitenland van ongeveer anderhalf jaar, rond 1891 een zelfstandig beeldhouwersatelier opzette. Reeds vanaf zijn aankomst te Leuven was hij lid van de Gilde van Ambachten en Neringen en later schatbewaarder en deken van de Gilde van de houtbewerkers. Hij huwde met de Zwitserse Annette Wenker en kreeg vier dochters. Toen hij in 1897 bij de Wereldtentoonstelling te Brussel de gouden medaille in de klasse der religieuze kunsten won, betekende dat voor hem een doorbraak op professioneel gebied. Mede door dit succes werd Paul Roemaet door het stadsbestuur van Leuven aangenomen voor de restauratie van het stadhuis. Vanaf 1904 verhuisde de werkplaats naar een eigen huis, gelegen aan de Diestsevest 58 te Leuven.

De huisstijl van het atelier kan archaisch worden genoemd, waarbij met een archeologische precisie de ornamentele voorbeelden uit de gotiek werden overgenomen, zonder echter te vervallen in een slaafse serieproductie. Het oeuvre is uitgebreid, maar het merendeel van de opdrachten werd uitgevoerd in de provincies Brabant, Limburg en Antwerpen. Het atelier situeerde zich binnen de kring van neogotische ateliers, ontstaan rond architect Joris Helleputte. Roemaet bemeubelde zo de kapel van het godshuis te Tessenderlo en deze van het pensionaat van de zusters van het H. Hart te Luik. De Sint-Pieters-Bandenkerk van Lommel werd onder handen genomen in samenwerking met architect Vincent Lenertz, vriend en opvolger van Helleputte.

Het archief dat bewaard wordt in KADOC-KU Leuven geeft inzicht in de werking van het kunstenaarsatelier. Samen met het archief van de gilde van Ambachten en Neringen van Leuven, ook bewaard in KADOC, kunnen verbanden tussen verschillende kunstenaars blootgelegd worden.

ANTWERPEN

Collectie Frans Verstreken. 1923-2003. In Archiefbank Vlaanderen Record no. 3980. (http://www.archiefbank.be/dlnk/AE_3980) en Archief van Frans Verstreken. 01/08/1947–01/08/1947. In Archiefbank Vlaanderen Record no. 14081. (http://www.archiefbank.be/dlnk/AE_14081).

Frans Verstreken op het begijnhof van Lier. (Stadsarchief Lier, SLI001005086 - www.kempenserfgoed.be)

Het archief en de collectie van de creatieve duizendpoot, Frans Verstreken (1923-2003), zijn bewaard in het stadsarchief van Lier en in het Lettenhuis. Vader Theo Verstreken was kunstschilder. Zijn zoon was vooral bekend als cineast, maar was ook publicist, regisseur, redacteur, cameraman, causeur, redacteur, fotograaf, scenarist en interviewer. Als regisseur was hij verantwoordelijk voor tal van documentaire films en luisterspelen. Zijn leven en werk straalden de liefde voor zijn geboortestad Lier en voor zijn stadsgenoten Felix Timmermans en Isidoor Opsomer uit. Hij verfilmde onder andere een verhaal van Felix Timmermans, *Vettigen Teen* met als filmtitel *Onze-Lieve-Vrouw der Vissen* uit 1967. Humor en fijne observatie waren zijn handelsmerk, grafiek en schilderkunst lagen hem na aan het hart. Zijn verbondenheid met zijn geboortestad uitte zich in talrijke bestuursfuncties in socio-culturele

verenigingen. Hij was lid van de redactie van *'t Land van Ryen*, van de heemkring 'Konvent', van het Felix Timmermans-Genootschap, van het Christelijk Vlaams Kunstenaarsverbond en van het Zimmertorencomité.

De bewaarde archieven bevatten originele beelden en geluidsopnamen, handschriften, familiale stukken en briefwisseling. Er is ook een uitgebreide documentaire collectie bewaard die door Verstreken werd samengebracht, voornamelijk uit de jaren 1945-1985. De collectie bevat knipsels, recensies, verzamelmappen over allerlei onderwerpen met betrekking tot Lier en tot het werk van de auteur.

Archief van Kunst voor Allen. 1950-1955. In Archiefbank Vlaanderen Record no. 14776 (http://www.archiefbank.be/dlnk/AE_14776)

Het stadsarchief van Mechelen bewaart het archief van Kunst voor Allen. Zeven archiefdozen zijn gevuld met affiches, programma's, propaganda, briefwisseling van secretariaat, financiën, verslagen van vergaderingen, statuten, voorstellen van kunstenaars en groepen van optredens, folders van theaterbureaus, briefwisseling met impresario's, films, tournees uit 1950-1955. Maar wat deed deze vereniging juist? Wat was hun betekenis in het Mechelse cultuurleven?

Katrien Weyns
Archiefconsulent
Archiefbank Vlaanderen

